

BOSANSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Naziv predmeta **Bosanski jezik sa elementima nacionalne kulture**

Razred **sedmi**

Godišnji fond časova **72 časa**

CILJ nastave **Bosanskog jezika sa elementima nacionalne kulture** jeste sticanje znanja o osobenostima bosanskog jezika, književnosti i kulture Bošnjaka, kao i razvijanje svijesti kod učenika o sopstvenom nacionalnom identitetu, te svijesti o tome da ih nacionalne osobenosti ne čine manje vrijednim subjektima zajednice u kojoj i sa kojom žive. Programski sadržaji nastave maternjeg jezika su u funkciji postupnog, skladnog i svestranog razvoja učeničke ličnosti.

Ciljevi nastave Bosanskog jezika sa elementima nacionalne kulture se odnose na usvajanje programskih sadržaja koji zahtijevaju izučavanje, razumijevanje i pamćenje. Oni su usmjereni prema upoznavanju i shvatanju odgovarajućih pojmova, činjenica, pojava i zakonitosti. Utiču na pojmovno bogaćenje učenika i širenje njihovih saznavnih vidika. Pomoću njih se razvija kritičko mišljenje, usvaja naučni pogled na svijet i ostvaruje obrazovna uloga nastave.

OBLAST / TEMA	STANDARDI Po završenoj temi / oblasti učenik će biti u stanju da:	SADRŽAJI
KNJIŽEVNOST	<ul style="list-style-type: none"> - Umije prepričati osnovnu sadržinu djela, izdvojiti glavne likove, motive i temu djela. - Razlikuje usmenu od autorske književnosti. - Zna razlikovati djela sa epskim, lirskim i dramskim elementima. - Razlikuje književnoumjetnički tekst od neumjetničkog teksta. - U književnome tekstu uočava: temu, motive, radnju, vrijeme i mjesto radnje, pripovijedanje u prvom licu, pripovijedanje u trećem licu, opisivanje i vrste	Bošnjačka narodna književnost: <ul style="list-style-type: none"> - Narodna balada: <i>Ali-beg se s ljubom zavadio</i> - Narodna romansa: <i>Razbolje se gondže Mehemed</i> - Avdo Međedović: <i>Ženidba Smailagić Meha</i> (odlomak iz epa) - Epska narodna pjesma: <i>Kako je Mehmed đumruk ukinuo</i> - Lirska narodna pjesma: <i>Večerala dilber Umihana</i> - Lirska narodna pjesma: <i>Moj pendžere, moj grki čemere</i> - Narodna sevdalinka: <i>Ašikovah tri godine dana</i> - Narodna priča: <i>Mudri derviš</i> - Narodna šaljiva priča: <i>Od koga</i>

	<p>opisa, monolog i dijalog, načine i oblike stilskega izražavanja, vrste stiha i strofe, vrste rime.</p> <p>- Razvija ljubav prema čitanju i stiče čitalačke navike čitajući djela predviđena školskim programom.</p> <p>- U književnome tekstu uočava: temu, motive, radnju, vrijeme i mjesto radnje, pripovijedanje u prvom licu, pripovijedanje u trećem licu, opisivanje i vrste opisa, monolog i dijalog, načine i oblike stilskega izražavanja, vrste stiha i strofe, vrste rime.</p> <p>- Zna prepoznati sljedeće elemente u književnim djelima: fabulu i siže, vrste pripovijedanja, vrste dijaloga, monolog, likove i vrste rime.</p> <p>- Prepoznaje i tumači motive i simbole karakteristične za divansko pjesništvo. Koristi rječnik divanskih simbola.</p> <p>- Zna i prepoznaje karakteristične žanrove divanske književnosti.</p> <p>- Analizira karakteristike alhamijado književnosti.</p> <p>- Razlikuje njihovu</p>	<p><i>će se kriti</i></p> <p>Knjževni termini i pojmovi</p> <p>Sevdalinka, balada, romansa, kletva, kontrast, gradacija, epski deseterac, hiperbola, epizoda (sporedna radnja), anegdota, ironija.</p> <p>Autorska književnost:</p> <p>LIRIKA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zilhad Ključanin: Bog i suze - Musa Ćazim Ćatić: Ja sam Bošnjak - Skender Kulenović: Na pravi put sam ti, majko izišo - Fehim Kajević: Čekanje odijela - Ismet Rebronja: Rafet spava - Husein Bašić: Kost - Refik Ličina: Stambol kapija - Safet Hadrović Vrbički: Očeve jeseni - Enes Džadarević: Bečki kolosijek - Sinan Gudžević: Bistra krv - Zaim Azemović: Očevi amaneti - Maruf Fetahović : Voda - Hamza Humo: U orašju - Mehmedalija Mak Dizdar : Blago - Mustafa Grabčanović: Rađanje pjesme - Sulejman Tabaković: Nasihat (odlomak iz Divana) <p>Knjževni termini i pojmovi</p> <p>Patriotska (rodoljubiva pjesma), grafija (pismo), poema, motivi, pjesnički jezik, sarkazam, strofa, poređenje, aluzija, slobodni stih, gnoma, misaona</p>
--	--	---

	<p>umjetničku i didaktičku funkciju.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razlikuje pojmove alhamijado i divanska književnost (književnost Bošnjaka na orijentalnim jezicima). - Kontekstualizira književna djela na osnovu određenih kriterija i smješta ih u određene kategorije (kategorije prema teritorijalnoj i nacionalnoj pripadnosti, kategorije prema pripadnosti određenim književnim rodovima i vrstama). - Razlikuje granične književne žanrove i književnonaučne vrste: biografiju, autobiografiju, dnevnik, putopis, ljetopis, memoare i naučno-popularne tekstove. - Interpretira određeni problem i situaciju u dužem, jednostavnijem književnom tekstu argumentirajući svoje tvrdnje na osnovu primarne i sekundarne literature. Razlikuje prepričavanje od analiziranja. 	<p>(refleksivna pjesma), elegija, moto, poetizmi (pjesnički izrazi), alhamijado književnost.</p> <p>EPIKA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ćamil Sijarić: Koza - Alija Nametak: Cjepar - Alija Hasagić Dubočanin: Preko Save - Iso Kalač: Majka Umihana - Hasnija Muratagić Tuna: Sat - Nurija. B. Hubijar: Ruža - Irfan Horozović: Vauvan - Meša Selimović: Tvrđava, (odlomak) - Dževad Karahasan: Istočni divan, (odlomak) - Enver Ćolaković: Legenda o Ali-paši - Zulfikar Zuko Džumhur: Grad zelene brade, (putopis) <p>Književni termini i pojmovi</p> <p>Socijalni motivi, karakterizacija likova, likovi u djelu, fabula, simbol, roman, roman-bajka, unutrašnji monolog, kompozicija djela, etička karakterizacija, putopis.</p>
--	---	---

<p>GRAMATIKA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zna i prepoznaje karakteristike književnih rodova i vrsta. - Zna razlikovati djela sa epskim, lirskim i dramskim elementima. - Razvija ljubav prema nacionalnoj književnosti Bošnjaka. - Zna historijski kontinuitet književnosti Bošnjaka. - Razvija ljubav i čitalačko interesiranje prema nacionalnoj književnosti Bošnjaka koja nije predviđena školskim programom. - Zna značenje riječi i izraza koje sreće u tekstovima predviđenim školskim programom. - Zna da riječ može imati jedno i više značenja i poznaje osnovne leksičke odnose (sinonimiju, homonimiju, antonimiju). - Pravi razliku između 	<p>DRAMA</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alija Isaković: Hasanaginica, (drama) <p>Književni termini i pojmovi Drama</p> <p>Razvoj starije bošnjačke književnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bosna i Novopazarski sandžak u okviru Osmanskog carstva - Književnost Bošnjaka u vrijeme Osmanskog carstva (1463-1878) <ul style="list-style-type: none"> - Riječi i njihova značenja - Sinonimi - Homonimi - Antonimi - Polisemija <p>(Usporedba sa nastavnim sadržajima srpskoga jezika i baziranje na razlikama.)</p>
-------------------------	--	--

	<p>formalne i neformalne leksike i upotrebljava je u skladu sa situacijom.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razlikuje promjenljive od nepromjenljivih riječi i imenuje vrste riječi. - Primjenjuje književno-jezičku normu u vezi sa oblicima riječi u frekventnim primjerima. - Zapaža glasovne promjene u vezi sa oblicima riječi. - Razlikuje osnovne gramatičke kategorije (rod, broj, padež, glagolski oblik). <ul style="list-style-type: none"> - Uviđa razliku između proste riječi i tvorenice. - Samostalno gradi riječ prema zadatom značenju, a na osnovu postojećih tvorbenih modela. - Razlikuje komunikativnu od predikatske rečenice. Pronalazi i imenuje osnovne rečenične članove, uočava riječi i sintagmu. Razlikuje vrste rečenice prema komunikativnoj funkciji i po sastavu. Razlikuje zavisnu od nezavisne rečenice. - Umije analizirati različite modele rečenica (sintaksički i morfološki). Poznaje vrste naporednih odnosa 	<ul style="list-style-type: none"> - Riječi i rečenica - Punoznačne i nepunoznačne riječi - Predikat - Subjek(a)t - Slaganje (kongruencija) subjekta i predikata - Atribut - Apozicija - Objek(a)t - Priloške odredbe <p>(Usporedba sa nastavnim sadržajima srpskoga jezika i baziranje na razlikama.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sintagme i sintakseme - Proste i složene rečenice - Nezavisnosložene rečenice - Sastavne (kopulativne) rečenice - Suprotne (adverzativne) rečenice - Rastavne (disjunktivne) rečenice - Zavisnosložene rečenice - Atributske rečenice - Objekatske rečenice - Adverbijalne (priloškoodredbene) rečenice - Mjesne (lokalne) rečenice - Vremenske (temporalne) rečenice - Načinske (modalne) rečenice - Poredbene (komparativne) rečenice - Uzročne (kauzalne) rečenice
--	---	--

<p>PRAVOPIS</p>	<p>među rečenicama i rečeničnim članovima. Poznaje osnovna pravila slaganja rečeničnih dijelova.</p> <p>- Poštuje pravopisnu normu (iz svake pravopisne oblasti predviđene obaveznim školskim programom).</p> <p>- Sastavlja složeniji pisani ili govoreni tekst služeći se opisom, pripovijedanjem i izlaganjem, u skladu sa zatom temom; sastavlja govorni i pisani tekst povodom tumačenja jednostavnijega književnoga djela.</p> <p>- Upotrebljava ravnopravno oba pisma: ćirilicu i latinicu, dajući prednost latinici; sastavlja gramatički ispravnu rečenicu; služi se pravopisnom normom, umije da koristi školski rječnik; u pisanju izdvaja dijelove teksta (naslov i pasuse) i organizira ga u smisone cjeline (uvod, središnji i završni dio teksta).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Pogodbene (kondicionalne) rečenice - Posljedične (konsekutivne) rečenice - Namjerne (finalne) rečenice - Dopusne (koncesivne) rečenice <p>(Usporedba sa nastavnim sadržajima srpskoga jezika i baziranje na razlikama.)</p> <p>Pravopis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zarez u složenoj rečenici - Veliko i malo slovo - Rastavljanje riječi na kraju reda - Izgovor i pisanje skraćenica - Sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi
------------------------	---	---

<p>JEZIČKA KULTURA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Posjeduje izgrađenu kulturu komunikacije, priča jasno poštujući normu književnoga jezika; razgovjetno i tečno čita naglas bez sažimanja; s pažnjom i razumijevanjem sluša jednostavnije izlaganje (predavanje) s temom iz jezika, književnosti i kulture i umije da hvata bilješke. - Zna formulirati svoje mišljenje i javno ga iskazati koristeći se književnim jezikom; izražajno čita i kazuje jednostavnije književnoumjetničke tekstove; prepričava duži tekst; s pažnjom sluša izlaganja srednje težine s temom iz jezika, književnosti i kulture i umije da hvata kraće bilješke. 	<ul style="list-style-type: none"> - Izražajno čitanje (visina i jačina glasa, brzina izgovaranja, boja glasa, pauze...) - Razvijanje kulture slušanja različitih tekstova ili usmenog izlaganja. - prepričavanje s promjenom redosljeda događaja, pričanje priče prema planu; - čitanje: interpretativno, usmjereno, čitanje po ulogama; - razvijanje kulture slušanja umjetničkih tekstova; - opis otvorenog prostora, opis zatvorenog prostora, opis lika; - prikaz neke pročitane knjige ili gledanog filma.
-----------------------------------	--	---

Ključni pojmovi sadržaja: književnost, bošnjačka narodna književnost, autorska književnost, lirika, epika, drama, pravopis, jezička kultura.

Kod učenika treba probuditi interesovanje da čitajući pronalaze, zapisuju, prikupljaju i sistematizuju leksiku karakterističnu za svoj maternji jezik, da upoznaju i afirmišu vrijednosti svoje kulture, običaja i načina života, da prepoznaju i kompariraju sličnosti i razlike u odnosu na narode sa kojima žive - na nivou jezika, religije, običaja i kulture. U nastavi književnosti i maternjeg jezika motivisati učenike za proučavanje književnih djela, upoznavanje književnoteorijskih pojmova, saznavanje stvaralačke historije djela, upoznavanje jezičkih pojava i pojmova, normativne gramatike i stilskih mogućnosti jezika, razumijevanje lingvističke i književnonaučne terminologije i sl.

Operativni zadaci:

- ovladavanje bosanskim standardnim jezikom u usmenom i pismenom izražavanju;
- upoznavanje i njegovanje kulturne baštine Bošnjaka;
- njegovanje i bogaćenje jezičkog i stilskog izraza;
- razvijanje ljubavi prema maternjem jeziku i potrebe da se on njeguje i unapređuje;
- upoznavanje bogate riznice narodnog stvaralaštva Bošnjaka (krajišnice, balade, sevdalinke...);
- upoznavanje, razvijanje, čuvanje i poštovanje vlastitog nacionalnog i kulturnog identiteta na djelima bošnjačke književnosti, kao i drugih umjetničkih ostvarenja;
- bogaćenje rječnika bošnjačkom leksikom;
- sticanje znanja iz historije Bošnjaka;
- razvijanje poštovanja prema kulturnoj baštini i potrebe da se ona njeguje i unapređuje;
- uočavanje međusobnih kulturnih utjecaja u zajednici i širem okruženju;
- njegovanje osjećaja za različite vrijednosti u sopstvenoj i u drugim kulturama;
- odgoj učenika i produbljivanje moralnih vrijednosti;
- isticanje važnosti interkulturalnog dijaloga i poštovanje različitosti;
- razvijanje potrebe za knjigom, sposobnosti da se njome samostalno služe kao izvorom; saznanja; navikavanje na samostalno korištenje biblioteke (školske, gradske...);
- razvijanje smisla i sposobnosti za pravilno, tačno, ekonomično i uvjerljivo usmeno i pismeno izražavanje, bogaćenje rječnika, jezičkog i stilskog izraza;
- osposobljavanje za samostalno čitanje, doživljavanje, razumijevanje, svestrano tumačenje i vrednovanje književnoumjetničkih djela raznih žanrova;
- postupno, sistematično i dosljedno osposobljavanje učenika za logičko shvatanje i kritičko procjenjivanje pročitaneog teksta;
- razvijanje patriotizma i odgajanje u duhu mira, kulturnih odnosa i saradnje među ljudima.

PLANIRANI SADRŽAJI

1. KNJIŽEVNOST

Bošnjačka narodna književnost:

- Sevdalinka: *Ašikovah tri godine dana*
- Narodna lirski pjesma: *Moj pendžere, moj grki čemere*
- Narodna lirski pjesma: *Večerala dilber Umihana*
- Narodna romansa: *Razbolje se gondže Mehemed*
- Narodna balada: *Ali-beg se s ljubom zavadio*
- Narodna epska pjesma: *Kako je Mehmed đumruk ukinuo*
- Sandžački narodni ep: *Ženidba Smailagić Meha* (odlomak iz epa)
- Narodna šaljiva priča: *Od koga će se kriti*
- Narodna priča: *Mudri derviš*

Autorska književnost:

- Zilhad Ključanin: *Bog i suze*
- Musa Ćazim Ćatić: *Ja sam Bošnjak*
- Skender Kulenović: *Na pravi put sam ti, majko izišo*
- Fehim Kajević: *Čekanje odijela*
- Ismet Rebronja: *Rafet spava*
- Husein Bašić: *Kost*
- Refik Ličina: *Stambol kapija*
- Safet Hadrović Vrbički: *Očeve jeseni*
- Enes Dazdarević: *Bečki kolosijek*
- Sinan Gudžević: *Bistra krv*
- Zaim Azemović: *Očevi amaneti*
- Maruf Fetahović : *Voda*
- Hamza Humo: *U orašju*
- Mehmedalija Mak Dizdar : *Blago*
- Mustafa Grabčanović: *Radanje pjesme*
- Ćamil Sijarić: *Koza*
- Alija Nametak: *Cjepar*
- Alija Hasagić Dubočanin: *Preko Save*
- Iso Kalač: *Majka Umihana*
- Hasnija Muratagić Tuna: *Sat*
- Nuriya. B. Hubijar: *Ruža*
- Irfan Horozović: *Vauvan*
- Meša Selimović: *Tvrđava*
- Dževad Karahasan: *Istočni divan*, (odlomak)
- Enver Čolaković: *Legenda o Ali-paši*
- Zulfikar Zuko Džumhur: *Grad zelene brade*, (putopis)
- Alija Isaković: *Hasanaginica*, (drama)
- Sulejman Tabaković: *Nasihata*

Razvoj starije bošnjačke književnosti:

- Bosna i Novopazarski sandžak u okviru Osmanskog carstva
- Književnost Bošnjaka u vrijeme Osmanskog carstva (1463-1878)

2. BOSANSKI JEZIK

Gramatika:

- **Riječi i njihova značenja**
- Sinonimi
- Homonimi
- Antonimi
- Polisemija

- **Riječi i rečenica**
- Vrste riječi
- Punoznačne i nepunoznačne riječi
- Predik(a)t
- Subjek(a)t
- Slaganje (kongruencija) subjekta i predikata
- Atribut
- Apozicija
- Objek(a)t
- Priloške odredbe
- **Sintagme i sintakseme**
- **Proste i složene rečenice**
- **Nezavisnosložene rečenice**
- Sastavne (kopulativne) rečenice
- Suprotne (adverzativne) rečenice
- Rastavne (disjunktivne) rečenice
- **Zavisnosložene rečenice**
- Atributske rečenice
- Objekatske rečenice
- **Adverbijalne (priloškoodredbene) rečenice**
- Mjesne (lokalne) rečenice
- Vremenske (temporalne) rečenice
- Načinske (modalne) rečenice
- Poredbene (komparativne) rečenice
- Uzročne (kauzalne) rečenice
- Pogodbene (kondicionalne) rečenice
- Posljedične (konsekutivne) rečenice
- Namjerne (finalne) rečenice
- Dopusne (koncesivne) rečenice

Pravopis:

- Zarez u složenoj rečenici
- Veliko i malo slovo
- Rastavljanje riječi na kraju reda
- Izgovor i pisanje skraćenica
- Sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi

Književnoteorijski pojmovi:

- Sevdalinka, balada, romansa, kletva, kontrast, gradacija, epski deseterac, hiperbola, epizoda (sporedna radnja), anegdota, ironija.
- Patriotska (rodoljubiva pjesma), grafija (pismo), poema, motivi, pjesnički jezik, sarkazam, strofa, poređenje, aluzija, slobodni stih, gnoma, misaona (refleksivna pjesma), elegija, moto, poetizmi (pjesnički izrazi), alhamijado književnost.
- Socijalni motivi, karakterizacija likova, likovi u djelu, fabula, simbol, roman, roman-bajka, unutrašnji monolog, kompozicija djela, etička karakterizacija, putopis.

Jezičko izražavanje:

- prepričavanje s promjenom redosljeda događaja, pričanje priče prema planu;
- čitanje: interpretativno, usmjereno, čitanje po ulogama;
- razvijanje kulture slušanja umjetničkih tekstova;
- opis otvorenog prostora, opis zatvorenog prostora, opis lika;
- prikaz neke pročitane knjige ili gledanog filma.

Korelacija sa drugim predmetima:

- Historija (društveno-historijska lokalizacija književnih tekstova i likova koji se u njima pojavljuju; historijski okviri jezičkog razvoja);
- Geografija (geografske i demografske odlike sredine za koju se vezuju radnje književnih tekstova);
- Likovna kultura (ilustracije književnih tekstova);
- Muzička kultura (motivski);
- Vjerska nastava (tumačenje pojedinih motiva u književnosti na osnovu teoloških znanja);
- strani jezici (tumačenje nepoznatih riječi, porijeklo riječi u maternjem jeziku; poređenje gramatičkih osobina);
- saradnja sa svim oblicima ljudskog znanja i djelovanja; posjeta Gradskoj biblioteci, Muzeju, Sajmu knjiga;
- praćenje pozorišnih predstava, bioskopskih projekcija, književnih večeri i svih drugih kulturnih dešavanja u lokalnoj sredini.

NAČIN OSTVARIVANJA PROGRAMA

U procesu nastave i učenja predmeta **Bosanski jezik sa elementima nacionalne kulture** treba uvažiti osnovnu pedagošku pretpostavku da je učenik u centru obrazovno radne kreacije, pa stoga nastavnik mora upoznati i uvažavati intelektualno-mentalne i psihološke sposobnosti učenika, kako bi pronašao didaktičku formulu koja će garantovati da će učenici moći savladati nove sadržaje. Program nastave i učenja uključuje jezičke, umjetničke, stvaralačke i medijske sadržaje zasnovane na međusobnom prožimanju (korelativnost i integrativnost) nastavnih područja i nastavnih disciplina i predmeta (interdisciplinarnost i međupredmetna povezanost: historijom, likovnom kulturom, muzičkom kulturom i dr.) Također, program se zasniva na:

- izboru umjetničkih i naučnih sadržaja na principima primjerenosti, reprezentativnosti, egzemplarnosti, odgojnosti, tekstualne adekvatnosti itd.;

- rasporedu, odnosno organizaciji nastavnih sadržaja po principima kontinuiteta, kao i principima integracije i korelacije. Osnovni ciljevi, zadaci, složenost i svrha nastave trebaju biti zasnovani na kontinuiranom obnavljanju postojećeg i sticanju i usvajanju novih pojmova iz gramatike, teorije i interpretacije književnosti, vježbi usmenog i pismenog izražavanja, stvaranja vlastitih tekstova (pismenih sastavaka), te ovladavanje osnovnim elementima i tehnikama iz scenskih umjetnosti, te medijske kulture.

Program nastave i učenja predmeta *Bosanski jezik sa elementima nacionalne kulture*, na osnovu sadržaja i Standarda bosanskoga jezika, čine tri predmetne oblasti: Književnost, Jezik i Jezička kultura.

Književnost

Književna djela podijeljena su prema književnim rodovima na liriku, epiku i dramu. U okviru njih obuhvaćena su raznovrsna književna djela, iz bošnjačke narodne (usmene) književnosti u kojima se saznaje više o junacima tog vremena kao i prilikama u kojima se ova književnost razvijala. Što se tiče autorske književnosti, uz korpus tekstova odabranih pisaca formira se estetski ukus učenika, izgrađuje i bogati svijest o nacionalnoj kulturi, tradiciji i historiji Bošnjaka.

U planu nastave i učenja predviđeni su odlomci iz pojedinih književnih djela, kao i ona djela koja je potrebno obrađivati kao cjeline. Nepotrebna je podjela na školsku i domaću lektiru, već se pored obaveznih djela nastavniku daje mogućnost izbora nekih nastavnih sadržaja.

Nastavnik ima mogućnost da ponuđene tekstove prilagođava procesu nastave i učenja, stoga mu je data obavezna mogućnost izbora iz antologija narodne književnosti.

Nastavniku je data i mogućnost dopunskog izbora u skladu sa potrebama procesa nastave i učenja i učeničkih afiniteta.

Učenici se osposobljavaju za samostalno čitanje književne lektire, za interpretaciju i vrednovanje pročitanih djela. U nastavi se treba koristiti različitim metodama rada:

metodom čitanja, metodom razgovora, metodom pisanja, metodom samostalnog rada na tekstu ili odlomku, metodom obrade teme iz različitih perspektiva, metodom pisanja sastava na temelju zadatih pojmova.

Jezik

Program nastave i učenja je djelimično usklađen sa redovnim programom nastave i učenja za predmet Bosanski jezik i predmet Srpski jezik. Međutim, pristup nastavnim cjelinama i nastavnim jedinicama je nešto drugačiji zbog osobenosti samoga predmeta. Osnovna namjena ovog programa nije da učenici dva puta uče o istom ili sličnom, već da povežu i unaprijede znanja koja stižu u okviru srpskog jezika, da istaknu sličnost među ovim srodnim jezicima i da se skrene pažnja na određene razlike koje postoje između standardnog bosanskog i standardnog srpskog jezika.

Tokom procesa nastave i učenja učenici moraju da izučavaju jezik kao sistem, stoga se nijedna jezička pojava ne smije tumačiti van jezičkog sistema.

Postupnost u radu obezbjeđuje se samim izborom i redoslijedom nastavnih sadržaja dok se konkretizacija načina obrade sadržaja postiže formuliranim zahtjevima. Selektivnost se postiže izborom osnovnih jezičkih zakonitosti i pružanjem osnovnih informacija o njima.

Jezička kultura

Osnovni zadatak nastave jezičke kulture jeste usavršavanje jezičkoizražajnih sredstava kod učenika radi uspostavljanja kvalitetne komunikacije. Kontinuirano obnavljanje postojećeg i sticanje novog znanja, bogati se vlastiti rječnik učenika, te na taj način iznose svoje mišljenje, uspješno obrazlažu tvrdnje i stavove, tumače navode, razvijaju kritički stav i mišljenje, vlastitu kreativnost, primjenjuju stečena znanja, koriste znanja u praksi...

Ova oblast obuhvata usmeno i pismeno izražavanje.

Tokom procesa nastave i učenja treba na zanimljiv način prezentirati pažljivo odabrane jezičko-literarne vrijednosti koje će učenici bez teškoća usvojiti i koje će im biti potrebne za dalje školovanje, bogaćenje opšte kulture i znanja o životu.

Osim opštih metoda u savremenoj nastavi jezika i književnosti treba primijeniti i:

- metodu čitanja i rada na tekstu (tekst metoda);
- metodu razgovora (dijaloška metoda);
- metodu izlaganja i objašnjavanja (monološku metodu);
- komparativnu metodu – pažljivo pripremljenim tekstovima, tematski povezanim, učenike treba navikavati da uočavaju sličnosti: ambijentalne, situacione, karakterne (kod književnih likova) i sl.;
- metodu praktičnog rada – naučno-istraživačka metoda iz oblasti jezika, iz oblasti dijalektologije, uočavanje prozodijskih osobina lokalnog govora, sakupljanje raznih oblika usmene književnosti.

Također, treba primijeniti različite oblike rada kao što su: individualni rad, rad u parovima, rad u grupama, rad sa cijelim odjeljenjem, te učenje kroz različite vrste igara, kao što su kvizovi, recitali, imitacije, skečevi i slično, kako bi se nenametljivim ponavljanjem i uvježbavanjem došlo do ciljanih rezultata.